

Vidarekopplade brandvarnare (VKB)

Projektrapport 2024-02-09 – 2024-06-25

Innehåll

1	Inledning.....	1
2	Bakgrund.....	2
2.1	Omvärldsbevakning.....	2
2.2	Dialogmöten.....	3
3	Analys.....	4
3.1	Vägen fram till VKB hos riskutsatta.....	4
3.2	Räddningstjänstens metod för att få VKB på plats hos riskutsatta.....	5
3.3	Hantering av larm.....	6
3.4	Efterföljande åtgärder och uppföljning.....	6
3.4.1	Kostnader för onödiga larm.....	6
3.4.2	Uppföljning och analys av händelser.....	6
4	Förslag till beslut.....	7
5	Diskussion.....	8

1 Inledning

Denna projektrapport sammanfattar projektet ”Vidarekopplade brandvarnare (VKB)”. Projektets syfte och mål är att hitta en väg framåt för att höja brandskyddet för särskilt riskutsatta genom att tillhandahålla vidarekopplade brandvarnare kopplade till bemannad larmcentral. I projektbeskrivningen (D.nr 2024-000161) finns syfte och mål samt innehåll att ta del av i sin helhet.

Projektet är ett inledande steg för att kartlägga och skapa förutsättningar för införande av VKB. Projektet har kommit fram till följande slutsatser och rekommendationer för det fortsatta arbetet.

2 Bakgrund

I detta kapitel sammanfattas den information som inhämtats i projektet.

2.1 Omvärldsbevakning

I detta projekt har information inhämtats från andra räddningstjänster och aktörer som har kunskap om VKB på olika sätt. Det har visat sig vara en relativt vanlig åtgärd för räddningstjänster och kommuner att arbeta för att VKB ska finnas hos särskilt riskutsatta personer genom att VKB (även kallat rökvarnare) installeras som ett tillbehör till trygghetslarm. Kontakt har tagits med några av de räddningstjänster som drivit frågan längst och som kan antas ha mest erfarenhet att dela med sig av. Några av de lärdomar som kommit fram är:

Räddningstjänsten i Hultsfred:

Rökvarnare erbjuds till alla med trygghetslarm. Räddningschefen anser att det är det bästa förebyggande arbete de någonsin har gjort när de drivit fram beslutet. Under 2023 uppskattar de att det bidrog till att 3 liv kunde räddas.

Västerviks räddningstjänst:

Rökvarnare ingår i grundpaketet för trygghetslarm. Det är svårt att bedöma vem som är mest riskutsatt och därav är det enklast att erbjuda det till alla. Larmet går i första steget till trygghetscentralen som fungerar som filter innan det eventuellt larmar räddningstjänsten via 112. Förebyggandechefen anser att det är det bästa dom har gjort och bedömer att de räddar liv varje år.

Räddningstjänsten Halmstad:

Rökvarnare ingår i grundpaketet för trygghetslarm. De har idag 2500 aktiva larmanläggningar ute bland deras kunder. 2023 fick räddningstjänsten 9 larm och de bedömer att hälften var skarpa larm där en insats verkligen behövdes och gjorde skillnad. De har tagit fram en film som presenterar deras arbete med VKB på ett mycket bra sätt. Filmen kan ses på Youtube (sök på "Rtj Halmstad Röklarm" eller följ länken: <https://youtu.be/eqKqXIBBVts>).

Det finns även rapporter och undersökningar kring VKB som utgör ett bra underlag i detta projekt.

Examensarbete – Civilekonomprogrammet *"Kostnadsnyttoanalys av direktkopplade brandvarnare till trygghetslarm"*

Slutsatsen av rapporten anger en nyttokostnadskvot på 8,64 vilket anger att det är samhällsekonomiskt lönsamt att införskaffa VKB. Författaren rekommenderar att direktkopplade brandvarnare borde installeras till alla personer som har trygghetslarm.

Undersökning om implementering av rökdetektorer till trygghetslarm – MSB

MSB genomförde 2023 en undersökning bland räddningstjänster som arbetade aktivt med VKB för att kartlägga ingående delar i detta arbete. 8 frågor ställdes till 24 olika räddningstjänster för att inhämta fakta. Svaren är sammanställda i en tabell och ger bra vägledning kring bland annat kriterier för att larma, larmkedjan, effekter av VKB mm.

Tryva – Privat företag som säljer och hyr ut vidarekopplade brandvarnare

Företaget säljer och hyr ut brandvarnare samt andra typer av sensorer som skickar larm till valfri mottagare, så som larmcentral, privatpersoner mm. Prisbilden vid inköp av 1000 enheter är 139-159 kr/enhet och månad.

2.2 Dialogmöten

Flertalet möten har hållits med nyckelpersoner inom flera kommuners socialförvaltningar och hemvård. Syftet har varit att inhämta kunskaper om deras organisationer för att kartlägga vilka möjligheter samt hinder det finns för att implementera VKB hos riskutsatta.

De viktigaste lärdomarna som dragits är:

- Kunskapen om stärkt brandskydd och specifikt vad VKB är och vilken nytta det kan göra är låg.
- I de flesta kommuner finns VKB som ett tillbehör till trygghetslarmen redan idag men används ej.
- I någon eller några kommuner finns VKB ej med i upphandlat trygghetslarm.
- Bedömningen om VKB ska installeras finns ej med i den process som sker vid biståndsbedömningen eller installation av trygghetslarm.
- I kommunernas information om trygghetslarm som finns på hemsidan mm. finns i princip ingen information om att VKB finns som tillbehör.
- Om installation av VKB kräver tid och resurser från organisationen för hemtjänst kommer det utgöra ett hinder då arbetsbelastningen redan är mycket hög.

3 Analys

Nedan följer en analys av den information som inhämtats i projektets.

3.1 Vägen fram till VKB hos riskutsatta

Det finns i princip två vägar för att få VKB på plats hos riskutsatta. Antingen installeras VKB som ett tillbehör till ett trygghetslarm eller så installeras en separat VKB genom fristående larmteknik. Följande för- och nackdelar har identifierats med respektive sätt.

VKB via trygghetslarm

- + VKB finns redan idag i de flesta kommuner som ett valbart tillbehör till upphandlade trygghetslarm.
- + Trygghetslarmen är kopplade till en ständigt bemannad trygghetscentral.
- + Trygghetscentralen kan omedelbart upprätta talkontakt med brukaren vid larm och vidareförmedla informationen till räddningstjänsten.
- + Trygghetscentralen kan larma 112 och påskynda utlarmning av räddningstjänsten utan att ha visuell bekräftelse på att det brinner.
- + Vid driftsstörningar eller fel på utrustningen skickas fellarm till trygghetscentralen.
- + Det finns en befintlig organisation för installation, service och underhåll, som kan användas för installation av VKB.
- + Trygghetscentralen fungerar som ett filter vilket minimerar antalet onödiga larm till räddningstjänsten.
- + Installation via trygghetslarm bedöms vara det billigaste alternativet för VKB.
- Installation av VKB förutsätter att brukaren har beviljats trygghetslarm.

VKB via fristående teknik

- + VKB kan installeras oberoende om trygghetslarm finns eller ej.
- + Kan kopplas till de mottagare man önskar, till exempel direkt till räddningstjänstens ledningscentral och generera en tidig utlarmning av räddningstjänsten.
- + För att undvika onödiga larm kan sensorernas känslighet styras.
- Kräver en separat organisation för installation, service och underhåll.
- Kan generera fler onödiga larm då bedömning av allvarlighetsgraden av inkomna larm ej kan göras på ett enkelt sätt genom talkontakt.
- Vid inkoppling till räddningstjänstens ledningscentral kan arbetsbelastningen öka och ha inverkan på hantering av övriga larm.
- Högre kostnad än VKB via trygghetslarm.

Fördelarna med att installera VKB via trygghetslarm är betydligt större än fördelarna med att installera VKB via en fristående teknik. Det finns idag en organisation för hantering av trygghetslarm i sin helhet och dessutom är VKB redan ett valbart tillbehör i de flesta kommuner. Detta innebär att det inte krävs någon ny organisation för installation, service, underhåll eller larmmottagning av VKB via trygghetslarm. En stor fördel är också att trygghetscentralen kan upprätta talkontakt med kunden och på så sätt bedöma om räddningstjänsten ska larmas eller ej, vilket minimerar risken för onödiga utryckningar.

Nackdelen med VKB via trygghetslarm är att det förutsätter att ett trygghetslarm är beviljat. Skulle ett behov av VKB finnas hos en person som ej har ett trygghetslarm finns ändå möjlighet

att använda tekniken för trygghetslarm och koppla den till räddningstjänstens trygghetscentral och på så sätt även få de fördelar som VKB via fristående teknik ger. Hur finansiering och beslut att installera VKB i dessa fall ska ske, behöver utredas vidare.

3.2 Räddningstjänstens metod för att få VKB på plats hos riskutsatta

Beslut om trygghetslarm ska installeras och vilket typ av utrustning som ska ingå i trygghetslarmet för en specifik kund tas inom respektive kommun. I de dialogmöten som hållits mellan räddningstjänsten och kommunerna så har de funktioner som har möjlighet att besluta om VKB identifierats. Då det saknas generella beslut och riktlinjer inom kommunerna för när VKB ska installeras så sker sällan eller aldrig installation trots att det finns som tillval och att det många gånger är uppenbart att individerna som är berörda inte kan undsätta sig själva vid händelse av brand. Räddningstjänstens mest effektiva arbetssätt, för att få VKB på plats hos fler riskutsatta, bör vara att verka för att kunskapen hos alla som på något sätt ha möjlighet att påverka processen med trygghetslarm är tillräcklig.

I nedanstående tabell har de olika stegen i processen med trygghetslarm identifierats, vem som kan påverka i respektive steg och vad räddningstjänsten kan göra för att påverka att VKB installeras.

Tabell 1. Processbeskrivning av processen för installation av trygghetslarm (TL) och VKB

Behov av TL identifieras	Ansökan om TL med VKB	Prövning om TL med VKB	Beslut att installera TL med VKB	Installation av TL med VKB	TL med VKB är i drift
Brukare eller anhörig ser behov av TL Behov identifieras av biståndshandläggare Behov identifieras av regionens olika specialistfunktioner t.ex. demens eller hörselavdelningar- Behov identifieras av extern aktör som gör orosanmälan Identifieras av rtj vid tillsyn LSO, hembesök, brandskyddskontroll mm.	Görs av brukare eller anhörig Kommunen tar eget beslut om TL med VKB Möjlighet att välja VKB som tillhör till TL saknas	Biståndshandläggare prövar ansökan Arbetsterapeut bedömer brukares specifika behov	VKB ingår som standard till TL VKB ingår för förutbestämd "risknivå" Arbetsterapeut beslutar om VKB VKB väljs av kund i ansökan Beslut fattas vid tillsyn LSO	Installation sker av kommunanställda Installation sker av annan personal Objekt med VKB läggs till hos TC	Funktionskontroll görs på plats av installatör Ständig övervakning i larmöverföringen Utrustningen byts med visst intervall
Det räddningstjänsten kan göra					
Information om att TL med VKB finns till: RTJ, Hemtjänst, Regionen, Biståndshandläggare, Socialtjänsten (mottagare av orosanmälan)	Tydlig information från kommunen om att VKB ingår eller är valbart till TL. Verka för att VKB ska ingå i kommande upphandling av TL i det kommuner det saknas	Kriterier och information till arbetsterapeut samt biståndshandläggare om VKB	Verka för politiskt beslut att VKB är standard Verka för beslut att VKB installeras vid specifika kriterier Föreslå kriterier för arbetsteraupens bedömning Verka för att MSB samlar in erfarenheter för att kunna visa att VKB är skäligen vid tillsyn LSO	Råd om placering till installatör Förse installatören med kunskap om att identifiera behovet.	Verka för att installatör och servicepersonal kan göra riskbedömning av brukaren och bostaden.

3.3 Hantering av larm

Syftet med VKB är att möjliggöra en tidigare respons i händelse av brand. Därav är det viktigt att hela larmkedjan fungerar så tidseffektivt som möjligt. Nedan har respektive steg i larmkedjan identifierats samt vad som bör ske i respektive steg för en så effektiv hantering som möjligt.

Tabell 2. Hantering och respons av larm från VKB

Steg i larmkedjan	Larm från VKB till TC	TC larmar 112	Larm till rtj	Larm till hemtjänstpersonal
Beskrivning	Då larm från VKB inkommer till TC görs försök att upprättas talkontakt med kunden och bedömningen görs om rtj ska larmas eller ej. Bedömningen bör ta så kort tid som möjligt utifrån enkla kriterier.	Vid larm till 112 har TC redan bedömt behovet av rtj och därav ska SOS larma rtj snarast möjligt utan ytterligare fördröjning.	Räddningstjänsten får medlyssning och kan då uppfatta att ärendet gäller larm från VKB.	Hemtjänsten larmas oavsett om rtj larmas eller ej.
Förslag till agerande	Förslag till kriterier för att larma rtj är: <ol style="list-style-type: none"> 1. Inget eller tveksamt svar från kund 2. Bekräftad rök som kan utgöra fara eller brand 	Vid larm till 112 ska uppges att det är från en trygghetscentral och att det är "rökvarnarlarm" via trygghetslarm med bekräftat behov av rtj. SOS ska skicka medlyssning till VB samt påbörja utlarmning. Hemtjänstpersonalen larmas	Larm till närmsta styrka samt insatsledare (larmplan för brand i byggnad medel omfattning) I totalinfor ska anges att det är larm från rökvarnare via trygghetslarm.	Hemtjänsten läser upp och agerar om det är möjligt beroende på omständigheterna.

3.4 Efterföljande åtgärder och uppföljning

3.4.1 Kostnader för onödiga larm

Baserat på information från andra räddningstjänster så är det tydligt att majoriteten av de händelser som räddningstjänsten larmas på har ett konkret behov av räddningstjänstens ingripande. Då trygghetscentralen fungerar som ett filter och gör en kvalificerad initial bedömning av behovet av räddningstjänst kan man anta att det är att betrakta som en räddningsinsats enligt LSO i de fall trygghetscentralen ringer 112.

Om onödiga larm skulle debiteras kunden skulle det dels kunna utgöra ett hinder för en kund att vilja ha VKB kopplat till sitt trygghetslarm, dels riskera att påverka trygghetscentralens beslut om räddningstjänsten ska larmas eller ej. Då det i praktiken sällan är onödiga larm bör ett generellt beslut tas att räddningstjänsten ej debiterar i de fall då larmen visar sig vara onödiga.

3.4.2 Uppföljning och analys av händelser

VKB anses idag vara en viktig och effektiv åtgärd i strävan mot nollvisionen att ingen ska skadas allvarlig eller dö till följd av brand men det saknas forskning som styrker detta. För att se de verkliga effekterna är det nödvändigt att händelserna följs upp både lokalt och nationellt på ett systematiskt sätt. Ur det lokala perspektivet bör händelserna följas upp för att säkerställa att larmkedjan fungerar så bra som möjligt så att VKB får önskad effekt genom minskande responstider.

Ur ett nationellt perspektiv bör händelserna följas upp för att se om VKB faktiskt bidrar till att minska dödsbränderna. Det finns idag ingen sökbar information i händelserapporten som gör det enkelt att hitta larm som inkommit via VKB. De åtgärder som bedöms nödvändiga för att uppnå detta är:

Lokalt

- Alla larm som inkommer via VKB görs sökbara i Daedalos genom att de markeras med en semafor i händelserapporten.
- Trygghetscentralerna redovisar larmlistor med alla larm som inkommit via VKB till räddningstjänsten.
- Alla händelser som inkommit via VKB undersöks med viss regelbundenhet. I undersökningen bör följande analyseras för att dra slutsatser och hitta effektiviseringar:
 - Tid för larm från VKB → larm till 112 (trygghetscentralens larmhanteringstid)
 - Tid för mottaget larm 112 → larm till rtj (SOS larmhanteringstid)
 - Tid för larm från VKB → larm till rtj (total larmhanteringstid)
 - Tid för larm från VKB → rtj framme på plats (total responstid)
 - Hemtjänstens insats
 - Räddningstjänstens insats?
- I analysen bör undersökas om larmet initierades av VKB eller om någon annan först ringt 112.

Nationellt

- Händelserapporten behöver kompletteras med fält för om larmet inkom via trygghetscentral och VKB för att möjliggöra analys av den faktiska effekten av VKB.
- Forskning bör ske ur ett nationellt perspektiv på effekterna av VKB. Dels för att få fram fakta kring hur effektivt det är samt för att skapa underlag som kan bidra till att VKB införs hos fler individer med behov av det.

4 Förslag till beslut

Efter genomförd analys föreslår projektet att följande beslut fattas för det fortsatta arbetet med införande av VKB.

1. Vägen fram till att fler riskutsatta får VKB är genom att verka för att fler VKB kopplas in som ett tillbehör till trygghetslarmen. Befintlig organisation för hantering av trygghetslarm används.
2. Räddningstjänsten fortsätter att verka för VKB med en dedikerad arbetsgrupp för att öka antalet VKB genom att informera och stötta de funktioner som identifierats i *Tabell 1. Processbeskrivning av processen för installation av trygghetslarm (TL) och VKB.*
3. I de fall en riskutsatt individ identifieras och trygghetslarm ej finns så används tekniken för trygghetslarm som kopplas till räddningstjänstens trygghetscentral.
4. Hantering samt respons av larm från VKB sker enligt *Tabell 2. Hantering och respons av larm från VKB*
5. Räddningstjänsten debiterar ej insatser som initierats som larm från VKB oavsett om de i efterhand bedömts som onödiga eller ej.
6. Räddningstjänsten gör en årlig uppföljning av händelser som inkommit via VKB enligt kapitel 3.4.2.
7. Räddningstjänsten verkar för att MSB möjliggör och utför fördjupade analyser av VKB och dess effekt på antalet allvarlig skadade och döda till följd av brand.

5 Diskussion

Syftet med detta projekt är att utreda förutsättningarna för att förse särskilt riskutsatta personer med vidarekopplade brandvarnare. Orsaken till att just det syftet är satt är att individer som ej har förmågan att hantera en brand eller själva sätta sig i säkerhet, ska ges bättre chans att överleva en brand i deras bostad. En ordinär bostad där en riskutsatt individ bor som har nedsatt förmågan att själv utrymma, anpassas idag inte med samhällets hjälp, för att individen ska överleva vid händelse av att brand uppstår.

En VKB gör framför allt att tiden från att branden uppstår tills att räddningstjänsten är på plats minskar som då kan göra en livräddande insats.

För att implementering av VKB ska ge avsedd effekt behöver det ske på bred front och installeras hos så många av samhällets riskutsatta som möjligt. Det behöver därför göras på ett sätt som kräver minsta möjliga resurser från de samhällsaktörer som kan komma att involveras.

Utifrån detta så bör de organisationer och de system som redan finns på plats nyttjas för att få VKB på plats. Om mer generella beslut kan fattas snarare än riskbedömningar och beslut för varje individ sparas mycket tid och resurser i beslutsprocessen. Det har konstaterats att det redan idag finns möjlighet att installera VKB till stora delar av de trygghetslarm som finns men att det saknas riktlinjer och beslut för att det ska göras.

Om det kan bli en självklarhet att då en individ får ett trygghetslarm så installeras också tillbehöret VKB, så kommer det i slutändan finnas hos en stor andel av de riskutsatta individer som finns och som bor kvar i ordinära bostäder. Räddningstjänstens roll och strategi, i strävan mot detta, bör vara att använda sin expertis för att informera och utöva inflytande över befintliga system och beslutsprocesser snarare än att föreslå ny teknik eller nya arbetsmoment för de personer och organisationer som stöttar riskutsatta idag.

Utifrån de förslag till beslut och den strategi som föreslås i denna rapport så bedöms projektplanen och de förväntningar som ställts i detta projekt vara uppfyllt.

Projektgruppen ser med förväntan fram emot det fortsatta arbetet och är, än mer övertygade efter detta projekt, att ett högre grundskydd för riskutsatta genom VKB via trygghetslarm kommer rädda liv!